Professori Katja Weckström
21.10.2021

Lausunto tupakkalain 32 §:ään ehdotetuista muutoksista ja sen vaikutuksista tavaramerkkioikeudellisen suojan rajoituksiin

Nykyisen tupakkalain 32 §:n otsikkona on Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkausten pakolliset merkinnät. Otsikkoa ehdotetaan perustellusti muutettavaksi esityksessä esitetyn merkintäkiellon tiukentumisen johdosta muotoon Tupakkatuotteen vähittäismyyntipakkauksen pakolliset ja sallitut merkinnät. Säännöksen luonne muuttuu, sillä uuden tupakkalain 32 §:ssä käytännössä määritellään jo aiemmin suojattujen tavaramerkkioikeuksien sallitun käytön laajuus.

Tältä osin on tehtävä eroa voimassa olevien tavaramerkkien ja mahdollisten tunnusmerkkien välillä. Mahdollisia tunnusmerkkejä ei lailla tai perustuslailla suojata. Niiden käyttöä rajoittaa jo ennestään tupakkalain tavallista tiukempi markkinointikielto. Näin ollen ehdotuksen makuun, tuoksuun, väritykseen tai pakkauksen kääreihin liittyviä uusien myynninedistämistoimien kieltoja ei voida pitää rajoituksina, joita tavaramerkkioikeus koskisi. Tavaramerkkilaki ei luo oikeutta saavuttaa tavaramerkkioikeudellista yksinoikeutta tulevaisuudessa. Tavaramerkkioikeudellista yksinoikeutta ei myöskään ole tuotteen ominaisuuksia kuvaileviin merkkeihin tai väriyhdistelmiin, vaikka niitä olisi vakiintuneesti käytetty yrityksen toimesta ja keskivertokuluttaja yhdistäisi merkit yrityksen tuotteisiin.

Sen sijaan kiellot, jotka koskevat rekisteröityjä tavaramerkkejä, esim. sana- ja kuviomerkkejä, jotka voidaan perustellusti pitkäaikaisen käytön vuoksi lukea laajalti tunnettujen merkkien suoja-alaan, on arvioitava erikseen. Valtio voi WTO/TRIPS 17[i] artiklan nojalla rajoittaa tavaramerkkioikeuksia tavaramerkinhaltijan ja kolmansien osapuolten legitiimit intressit huomioiden (”legitimate interests”). Ehdotus kokonaisuutena arvioiden ja esim. lain 32 § 3 momenttia koskevissa perusteluissa käytetyt ilmaisut ”merkinnät eivät saisi millään tavoin herättää kuluttajan huomiota” ja ”vähittäismyyntipakkaus ei merkinnöillään erotu muista saman tupakkatuoteryhmän vähittäismyyntipakkauksista eikä merkintöjen avulla edistetä tuotteen myyntiä” viittaavat siihen, että ne elementit, joilla tuotemerkit erotetaan toisistaan, käytännössä poistetaan. Tuotemerkki, joka ei ole erottamiskykyinen ei voi toimia tavaramerkkinä tai nauttia tavaramerkkioikeudellista suojaa. On syytä pohtia, onko esim. tuotenimen kirjasinlajia tai väriä pakkauksessa tai savukkeessa (kuviomerkkiä) tarpeellista kieltää, kun sen sijaintia ja kokoa pakkauksessa ja savukkeessa on jo muiden säännösten yhteisvaikutuksesta ja nykyisen lain mukaan käytännössä varsin rajattu.

Sillä, onko käytännössä kyse suojatun tavaramerkin käytön täyskiellosta vai sen tunnusmerkinomaisen käytön rajoittamisesta, on merkitystä Suomen valtion mahdollisen korvausvastuun kannalta.

Ehdotuksen mukaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tupakkalain 32 §:n 3 momentissa tarkoitettujen merkintöjen kirjaisinlajista

ja -koosta ja väristä eli siitä, miten tuotenimeä on sallittua esittää pakkauksissa. Tällä määritellään käytännössä tavaramerkkisuojan laajuus eli puututaan perustuslailla turvattuun omaisuudensuojaan. Näin ollen rajausta koskee lailla säätämisen vaatimus.

Katja Weckström

Kauppaoikeuden professori

Itä-Suomen yliopisto, oikeustieteiden laitos

[i] WTO:n riidanratkaisuelimen mukaan yhdenmukaiset tupakkapakkaukset eivät loukkaa WTO/TRIPS -sopimusta (DS435,DS441 ja AB). Ratkaisut koskivat TRIPS Art. 16 tulkintaa.